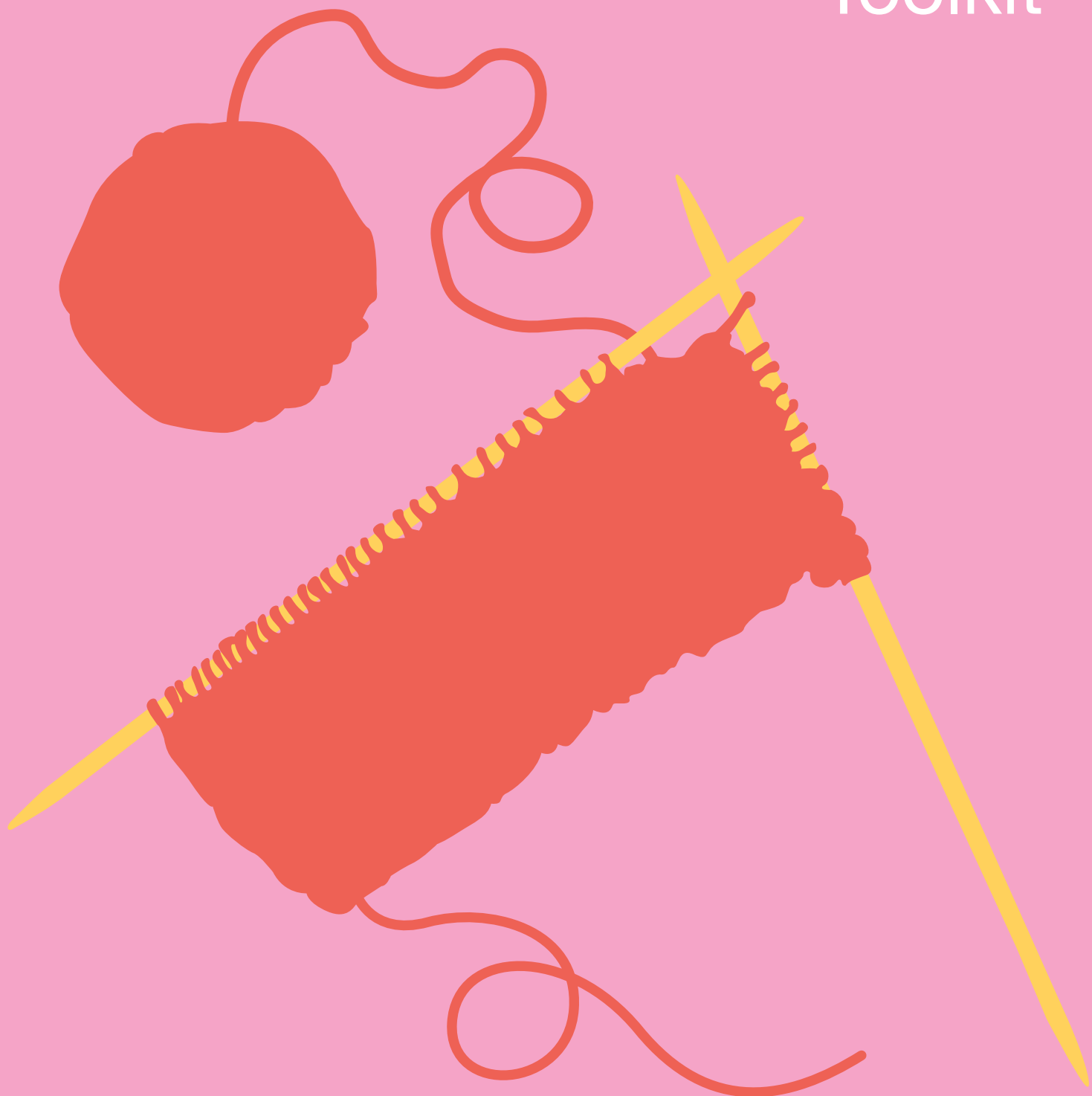

The
IMAGINE
Toolkit

This publication was originally written in English by the authors and we are not able to verify the translation or answer questions about the exact wording used in the non-English version. Please contact info@mfj.se if you have any questions or want to know more.

Više o skupu alata „IMAGINE Toolkit”
Urednik: Erik Schrammel
Izgled: Tony Halldin Hultkvist
Ilustracije: Simon Graf, Tony Halldin Hultkvist
Autori/ce: Anna Lindqvist, Benjamin Hurst, David Bartlett, Erik Schrammel, Florence Reshdouni, Lex van't Hof, Frans Blokhuis, Jens van Tricht i Jurhaily Sling
Lektura: Daniel Guinness, David Bartlett
Tisak: Burobraak– www.burobraak.com

Kontakti
MÄN – www.män.se
Emancipator – www.emancipator.nl
Good Lad Initiative – www.goodladworkshop.com

Izvori / Web stranice
www.emancipator.nl/imagine
www.mfj.se/imagine
www.goodladworkshop.com
menengage.org/regions/europe
www.poika.at/willkommen
www.status-m.hr

Licenca
Creative commons

EU Izjava o odricanju
Potpora Europske komisije za izradu ove publikacije ne daje odobrenje za sadržaj koji odražava stavove isključivo autora te se Komisiju ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu uporabu koja može nastati iz sadržanih informacija.

Sadržaj

Poglavlje 1. – Uvod	4
Poglavlje 2. – Angažiranje muškaraca i dječaka	10
Poglavlje 3. – Osmišljavanje i moderiranje vaše radionice	14
Poglavlje 4. – Vježbe	18
Maskulinitet i rodni stereotipi	20
Utrka riječima / Zamjena roda	21
Muška kutija	22
Dječaci, djevojčice i karate	23
Kolaž maskuliniteta	24
Oblikovanje tijela	25
Kviz s reklamama	26
Seksualno nasilje naspram pristanka	28
Seksualno nasilje / Pristanak Temeljna aktivnost	29
Kviz s više ponuđenih odgovora	30
Pristanak u koracima	31
”Sex On Trial” („Seks na sudu”)	32
Spektar nasilja	33
Košarkaši	34
Aktivnosti za zagrijavanje, alati za rasprave i motivaciju	35
Vremenski raspored	36
Bacanje papirića privilegiranosti	37
Slijed mišljenja	38
Četiri kuta	39
Poticajno natjecanje u ravnoteži	40
Najbolji recept	41
Izazov za promatrače/ice	42
Poglavlje 5. – Angažiranje i priprema moderatora/ice	44
Poglavlje 6. – Odabir ciljne skupine i prostora	48
Poglavlje 7. – Vrednovanje vašeg programa	52

Poglavlje 1.

UVOD

Mi, projektni partneri, ovim putem ponosno predstavljamo skup alata **IMAGINE Toolkit**, za uključivanje dječaka i mladih muškaraca kako bi spriječili seksualno zlostavljanje i seksualno nasilje nad ženama i djevojčicama. Riječ je o bogatoj kolekciji savjeta i intervencija, za koje se nadamo da će se moći primijeniti u praksi, te da će poslužiti i kao nadahnuće svima koji već rade u ovome području ili pokušavaju pronaći način kako se početi njime baviti.

Muško nasilje – muški problem

Nasilje i seksualno zlostavljanje djevojčica i žena istovremeno su i uzrok i izražaji rodne neravnopravnosti. Nasilje nad djevojčicama i ženama nedvojbeno je muški problem i problem maskuliniteta.

Većina počinitelja su muškarci i živimo u patrijarhalnim društvima koja odobravaju, izazivaju i opravdavaju muško nasilje. Isto tako znamo da muškarci i dječaci mogu značajno utjecati na ovaj široko rasprostranjeni društveni problem – promjenom svog ponašanja, utjecanjem na druge muškarce i dječake te pružanjem podrške ženama i djevojčicama.

Inicijative usredotočene na smanjenje nasilja kod muškaraca i dječaka mogu ih potaknuti da budu dio rješenja, te da stanu uz žene i djevojčice.

”Nasilje nad djevojčicama i ženama nedvojbeno je muški problem i problem maskuliniteta.

Projekt IMAGINE

Znamo da većina muškaraca može i želi biti dio rješenja kada je u pitanju nasilje nad ženama i djevojčicama. Naš cilj je to im i omogućiti, poticanjem rada na širenju i preoblikovanju sputavajuće „luđačke košulje” tradicionalnog, destruktivnog i normativnog maskuliniteta.

IMAGINE je rezultat zajedničkog rada projektnih partnera na razvoju i pri-mjeni rodno transformativnog skupa alata za sprečavanje nasilja u Europi. Obučili smo volontere/ke u području rada na postizanju rodne ravnopravnosti, sprečavanju nasilja i vještinama facilitiranja, koje smo razvili tijekom višegodišnjeg zajedničkog iskustva.

Radili smo s mladima kako bismo istražili i izazvali dominan-tne oblike maskuliniteta, u okviru kojih se cijeni agresija i dominacija i kod kojih se nasilje u najboljem slučaju smatra neizbježnim, odnosno u naj-gorem slučaju, potrebnim. Suradivali smo na promicanju poštovanja žena, preispitivanju nasilja i njegovanju zdravih odnosa za sve.

Rezultati projekta

U okviru projekta IMAGINE anga-žirali smo i obučili više od mladića koji su tako postali naši ravnopravni edukatori i zagovornici. Zajedno smo razvili skup alata (eng. „toolkit”) s čitavim nizom isproba-nih vježbi koje se mogu primijeniti u različitim kontekstima. Temelji se na iskustvima iz nekoliko zemalja, stečenima u različitim okolnostima i s različitim ciljnim skupinama, kako bi uspješno podijelili najbolju praksu i praktično stečene pouke.

U konačnici smo s našim aktivnostima doprli do oko 2.000 mladih sudionika/ca, od kojih su oko 1.500 bili dječaci i mladići. Pored intervencija i

zajedničkog učenja, podigli smo i razinu osviještenosti o nasilju nad ženama kao problemu muškaraca u medijima u više europskih zemalja. Isto tako smo i nadahnuli partnerske organizacije u Europi da započnu raditi s dječacima i mladima kao nositeljima promjena u sprečavanju seksualnog zlostavljanja i nasilja.

Rezultati našeg rada s mladim muškarcima i dječacima iznimno su obećavajući te ukazuju na to da je većini sudionika ova tema bila zanimljiva, dok je značajan dio sudionika smatrao da će ova tema utjecati na stavove i ponašanje njihovih vršnjaka/inja¹.

Skup alata „IMAGINE Toolkit”

Cilj ovog skupa alata je podijeliti stručnost i nadahnuće, kao i praktične savjete i jednostavna rješenja. Pozivamo sve da nastave u istome smjeru, odnosno da primjenjuju i proširuju ove alate, te da ih dodatno razvijaju, dijele i budu dio promjena.

Ovaj skup alata uglavnom je usmjeren na rad s adolescentima i mladim odraslim muškarcima, u skupinama koje se sastoje isključivo od dječaka ili u skupinama s različitim rodovima.

¹ Pozivamo zainteresirane da pročitaju više o rezultatima u analizi koju je napravila Katrien van Der Heyden iz Nesma Consulting BVBA, zajedno s Richardom Langlaisom

Naša postignuća

Svi partneri na projektu IMAGINE ujedno su i aktivni članovi MenEngage - globalnog udruženja koje radi na poticanju zainteresiranosti dječaka i muškaraca za pitanja rodne pravde.

MÄN je švedska organizacija civilnog društva koja radi na promicanju rodne ravnopravnosti i slobode od nasilja. Ključna strategija je potaknuti muškarce i dječake na preispitivanje destruktivnog maskuliniteta, s ciljem okončanja muškog nasilja nad ženama i dječacima. Od 1993. godine osiguravamo sigurna mjesta na kojima muškarci i dječaci mogu učiti, raspravljati i razmišljati o tome kako norme maskuliniteta oblikuju njihove živote i kako se one mogu preispitivati. MÄN je koordinator MenEngage Europe.

Emancipator je nizozemska organizacija za muškarce i rodnu pravdu koja se bavi temama kao što su nasilje, rad i skrb seksualnost i seksualna raznolikost. Radimo na promicanju brižnog maskuliniteta i sprečavanju nasilnog maskuliniteta. Suradujemo sa ženskim i LGBTQIA+¹ organizacijama kako bismo propitivali i transformirali rodne stereotipe. Emancipator je koordinator u sklopu MenEngage Europe.

Good Lad Initiative je neprofitno društveno poduzeće iz Ujedinjene Kraljevine (UK), koje djeluje u školama, na sveučilištima i radnim mjestima, s ciljem poticanja muškaraca i dječaka na razvoj odnosa sa ženama koji se temelje na jednakosti i uzajamnom poštovanju. Jedna smo od vodećih institucija u UK-u koja održava treninge za mlade muškarce na temu vještina u pitanjima koja se odnose na rodove. Naše radionice potiču muškarce i dječake na razgovor o rodu na konstruktivan način, nudeći im značajnu priliku da na drugačiji način sagledaju maskulinitet, rodne uloge i rodnu ravnopravnost.

¹ Skraćenica, eng. „Lesbian, gay, bisexual, transgender, queer/questioning, intersex, asexual/ ally” („Lezbijke, gejevi, biseksualne, transrodne, queer/pre-ispitujuće, interspolne i aseksualne osobe/saveznici”. Znak „+” uključuje sve ostale queer identitete koji već nisu navedeni, kao što su panseksualnost i poliseksualnost

Poglavlje 2.

ANGAŽIRANJE MUŠKARACA I DJEČAKA

Pokreti za ženska prava snažno promiču ravnopravna društva u Europi tijekom više od jednog stoljeća. Nasilje nad ženama i djevojčicama glavna je prepreka u ovoj borbi za pravdu. Angažiranje muškaraca i dječaka kao odgovornih partnera i saveznika pokreta za promicanje prava žena je ključ u okončavanju nasilja nad ženama i djevojčicama.

Zašto angažirati muškarce i dječake?

Većina počinitelja su muškarci

Velika anketa provedena 2014. godine pokazala je da je jedna od tri žene od svoje 15. godine doživjela fizičko i/ili seksualno nasilje, pri čemu su počinitelji većinom bili muškarci¹.

Rodno uvjetovano nasilje ključna je manifestacija i uzrok rodne nepravde

Muško nasilje prema ženama i djevočicama u javnosti, na radnome mjestu i u prsnim odnosima uzrokuje nesagledivu fizičku, emocionalnu i psihološku štetu². Utječe na obrazovanje i zapošljavanje žena, njihovu ekonomsku neovisnost, sudjelovanje u javnom životu i odnose s muškarcima³.

Postoje bliske poveznice između tradicionalnih oblika maskuliniteta i rodno uvjetovanog nasilja

Muški čin nasilja prema ženama, djeci i drugim muškarcima pojačava se kontinuiranim i snažnim društvenim normama prema kojima se „muškarci i maskulinitet povezuju s moći, na-tjecanjem i dominacijom, umjesto s brižljivošću i ravnopravnošću.”⁴

Muškarci i dječaci mogu i moraju potaknuti promjene

Moramo preispitati uvjerenje prema kojem „nasilje nad ženama uzrokuju samo neki, loši muškarci”. Većina muškaraca možda neće pribjeći nasilju, no svi dječaci i muškarci mogu preuzeti odgovornost za njegovo sprečavanje. Moraju znati da mogu pomoći poduzimanjem konkretnih koraka za promicanje dobrobiti i sigurnosti žena i djevočica.

I muškarci i dječaci su sudi-onici u sprečavanju nasilja

Muško nasilje nad ženama usko je povezano s muškim nasiljem prema drugim muškarcima i prema sebi samima. Norme destruktivnog i nasilnog maskuliniteta čine štetu muškarcima te se preispitivanjem tih normi poboljšavaju i životi samih dječaka i muškaraca.

”Većina muškaraca možda neće pribjeći nasilju, no svi dječaci i muškarci mogu preuzeti odgovornost za njegovo sprečavanje.

Kako angažirati muškarce i dječake?

Nasilje se može spriječiti na svim razinama

Rad s počiniteljima, stvaranje nenasilnog okruženja u školama i promicanje učinkovitog zakonodavstva mogu pomoći spriječiti nasilje. Važno je uzeti u obzir što drugi već rade i utvrditi gdje možete najbolje djelovati. Radi-onice s dječacima i mladićima trebale bi biti popraćene sveobuhvatnijim mjerama na drugim razinama.

Odgovornost prema ženama i djevočicama

Muškarci i dječaci trebali bi djelovati po pitanju rodno uvjetovanog nasilja i poticati rodnu ravnopravnost, uspo-redno sa, i putem dijaloga sa ženama i djevočicama. Potrebno je uvijek odati priznanje ženskim pokretima i svim ženama koje su velikim naporima uspjele steći znanje na kojem temelji-mo naš rad.

Nije riječ o pitanju koje se odnosi na pojedince

Trebali bismo neprestano preispitivati sami sebe i ne promicati muškarce pojedince u uloji „heroja rodne ravnopravnosti” koji nas mogu spasiti od seksističkih muškaraca („onih drugih”). Zajedno trebamo promijeniti našu kulturu.

Maskulinitet ima puno lica

Dječaci i muškarci pojedinci imaju različite odnose s vlastitim identitetima maskuliniteta, dok se privilegiranost bilo koje osobe temelji ne samo na njezinom rodu. Trebamo prepoznati ova raznolika i međusobno povezana iskustva i identitete. Intervencije treba-ju uzeti u obzir dominantnost, moć i agresiju muškaraca i dječaka, usporedno s njihovim razlikama i ranjivostima.

¹ Agencija za temeljna prava, (2014.), Nasilje nad ženama: istraživanje provedeno diljem Europske unije, Beč http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_en.pdf

² Ibid

³ Europski ženski lobi (2015.), Informativni letak o nasilju nad ženama, Izvješće Peking+20

⁴ Belghiti-Mahut S., Bergmann N., Gärtner M., Hearn J., Gullvåg Holter Ø., Hrzenjak M., Puchert R., Scambor C., Scambor E., Schuck H., Seidler V., White A., Wojnicka K. (2013.) Uloga muškaraca u rodnoj ravnopravnosti – europske strategije i saznanja, Luksemburg: Europska komisija

Poglavlje 3.

OSMIŠLJAVANJE I MODERIRANJE VAŠE RADIONICE

Ne možete obuhvatiti sve. Ovaj skup alata se usredotočuje na teme maskuliniteta, stereotipa, seksualnog nasilja i pristanka. Pomoću niza radionica možda bi čak bilo moguće obuhvatiti i sva pitanja, no u okviru jedne radionice možda ćete morati suziti teme i odabrati vježbe u skladu s time.

”Fokusirajte se na ono što zaista *možemo* promijeniti – svi mogu učiniti *nešto*.

Nekoliko podsjetnika

Sprečavanje nasilja je svakodnevni posao

Mnogi ljudi rijetko budu svjedoci teških oblika seksualnog nasilja, no svi mogu djelovati kako bi promijenili kulturu koja okreće glavu od seksizma. Slabije izraženo nasilje može biti podloga za snažnije oblike nasilja kroz eskalaciju ili podizanje granice tolerancije onoga što je prihvatljivo, pri čemu se nasilje čini manje neprihvatljivim. Ako je dobacivanje prihvatljivo, možda se ni grubo pipanje neće činiti tako lošim samome počinitelju i manje ljudi bi moglo biti sklono pomoći žrtvi.

Usredotočite se na ono što možemo promijeniti

Pojavit će se sudionici/e koji/e će pokušati pojasniti sve pomoću biologije. Ne zaboravite da je znanstveno dokazano da priroda i odgoj podjednako mogu utjecati na pojavu rizika od primjene nasilja prema drugima i sebi samima. Svrha ovih radionica je razgovarati o stvarima koje možemo promijeniti, umjesto onih na koje ne možemo utjecati.

Stvorimo kulturu intervencije

Nitko se ne rađa kao silovatelj (pozivanje na biologizam), no svi živimo u kulturi koja može obuhvaćati različite razine mizoginije i prihvatanja muškog nasilja. Ako interveniramo već u slučajevima „blažih” oblika nasilja, možemo promijeniti kulturu prihvatanja i spriječiti okolnosti eskalacije ili opetovanih napada. Možemo stvoriti kulturu u kojoj svi preuzimamo odgovornost za poduzimanje koraka protiv nasilja.

Svi mogu nešto učiniti

Intervencija se ne bi trebala shvatiti isključivo kao zaustavljanje neke fizičke manifestacije, već kao mjera sprečavanja dolaska do primjene nasilja ili mjera naknadnog pružanja podrške osobama koje su bile žrtve nasilja. Potaknite osmišljavanje kreativnih rješenja (npr. glasno pjevanje ili nazivanje nekoga njegovim punim imenom kada sve ukazuje na to da su spremni primijeniti neki oblik nasilja).

Prilagodite se grupi

Radionicu planirajte na temelju onoga što već znate (npr. sastav grupe prema dobi i rodu) i daljnje konkretne korake usmjeravajte na temelju onoga što saznate tijekom radionice. Kod početne procjene grupe može pomoći i manja osnovna anketa ili započinjanje radionice uvodnom vježbom.

Pazite na dobne razlike

Scenarije i statistike potrebno je prilagoditi starosti i značajkama pojedine grupe. Koristite što više konkretnih, odnosno što manje apstraktnih pojmova kada je u pitanju mlađa skupina osoba. Prisutnost moderatora/ica (ili više njih), koji su sudionicima/ama zapravo ne-poznate odrasle osobe, imat će različiti učinak, ovisno o dobi sudionika/ca.

Utvrđite vremenski raspored

Isplanirajte radionicu od početka do kraja i izračunajte koliko će vam vremena trebati za svaku vježbu, pauzu i dobivanje povratnih informacija. Tako ćete moći bolje pratiti je li vam još preostalo vremena, ili kasnite u odnosu na plan rada.

Očekujte neočekivano

Stvari se nikada neće odvijati točno onako kako ste isplanirali, pa je upravo stoga važno unaprijed predvidjeti koje biste dijelove možda mogli i preskočiti ponestane li vremena. Isto tako treba isplanirati i dodatne aktivnosti za slučaj da preostane još vremena.

Budite svjesni svojih vještina

Predavački, raspravljački, autoritativni i diplomatski stilovi moderiranja mogu biti korisni u različitim situacijama. Budite svjesni vlastitih prednosti.

Budite aktivno prilagodljivi

Svakako održavajte kontakt s grupom. Postavljajte pitanja, sudjelujte i budite interaktivni, pratite atmosferu i prema potrebi prilagodite pristup.

Svima nam je zajedničko to da smo nesavršeni

Priznajte vlastite nedostatke kao alat za povezivanje s grupom i poticanje rasprave. Ne trebamo kažnjavati osobe zbog toga što imaju seksističke misli ili predrasude, no trebamo pokazati da su odgovorni za svoje ponašanje.

Svi vole dobru priču

Složeni i apstraktni pojmovi mogli bi zbuniti dijelove grupe. Kratke priče (stvarne i osobne, no ne i pretjerano intimne) mogu istovremeno privući pažnju i probuditi razumijevanje. Svaki moderator/ica treba pronaći relevantne priče koje će s lakoćom moći ispričati prisutnima.

Dvije glave su pametnije od jedne

Mnoge su situacije jednostavnije za rješavanje u prisutnosti dva moderatora/dvije moderatorice, umjesto samo jednog/e. Cijeli proces postaje manje zahtjevan nego kada ga poduzimate sami, a tako je osiguran i mehanizam povratnih informacija („feedback”).

Dobro se odmorite prije radionice

Moderiranje radionica je zahtjevan posao. Osigurajte da moderatori/ce i koordinator/ica surađuju na osiguravanju vremena za pripremu i odmor prije radionice, kao i vremena za razmišljanje i odmor nakon same radionice.

Poglavlje 4.

VJEŽBE

Sljedeće stranice sadrže neke primjere vježbi koje se mogu primijeniti tijekom radionice kako bi se adresirali oblici maskuliniteta, stereotipi, seksualno nasilje i pristanak. Neke od vježbi su vrlo prilagodljive i pogodne za različite teme, dok su druge više specifične. Svaka vježba je predstavljena zajedno s opisom kada je primijeniti, koji su njezini ciljevi i što imati na umu tijekom moderiranja. Neke od ovih vježbi nadahnete su drugim inicijativama i u takvim slučajevima trudili smo se to i istaknuti.

Maskulinitet i rodni stereotipi

Utrka riječima / Zamjena roda

Timovi trebaju brzo sastaviti odvojene popise riječi koje se asociraju s muškarcima, odnosno sa ženama, nakon čega slijedi rasprava o stereotipima

Primjena	Istaknuti stereotipe koji se povezuju s rodom i doći do zajedničke polazišne točke za nastavak radionice
Ciljevi	Povećati sposobnost kritičkog preispitivanja stajališta prema kojem su rodovi (posebno s obzirom na tradicionalne binarne izraze koji se odnose na maskulinitet i feminitet) prijeko potrebni ili objektivno istiniti
Raspored sjedenja	Potrebno je dovoljno mjesta da se sudionici mogu neometano kretati prostorom
Potrebna oprema	Listovi A3 papira, Blutac samoljepljivi jastučići, flomasteri za papir
Sudionici	Dva tima od maksimalno 11 sudionika/ca (više timova ako broj prelazi 11)
Trajanje	15 minuta (ovisno o kvaliteti rasprave, ova aktivnost može trajati i dulje od 15 minuta)
Priprema	Zalijepite popise na zid i koristite ih kao polazišnu točku tijekom trajanja radionice
Proces	<p>Sudionici/e se dijele u dva tima. Svaki tim staje u red ispred velikog lista papira i sudionici/e imaju između 60 i 90 sekundi da naizmjenice napišu po jednu riječ na taj list papira. Nakon toga dodaju flomaster prvoj osobi koja stoji iza njih u redu, te zatim odlaze na kraj reda. Riječi se odnose na temu koju im zadajete na početku vježbe. Započnite sa zabavnim uvodnom temom, te zatim jednom koja se odnosi na „muškarce” i jednom koja se odnosi na „žene”. Sudionicima/ama dajte do znanja da niti jedna riječ nije zabranjena, već trebaju samo napisati prvu stvar koja im padne na pamet. Pobjeđuje onaj tim s najraznolikijim popisom riječi (tj. kod kojeg nema ponavljanja).</p> <p>Nakon što je igra gotova, uzmite par minuta i pogledajte različite popise riječi. Istaknite neke riječi i postavite sljedeća pitanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> › Koje su razlike između popisa koji se odnose na muškarce i popisa koji se odnose na žene? › Što sudionici/e misle o tome? Zbog čega se određene riječi nalaze na popisima? › Zašto su neke riječi na jednoj strani, a ne i na drugoj? › Zaokružite riječi koje se posebno ističu – odaberite opisne riječi kao što su „hrabar/hrabra” ili „brižljiv/brižljiva”, a ne one koje se recimo odnose na anatomska obilježja <p>Naglasite činjenicu da takvi stereotipi mogu biti štetni i dovesti i do ozbiljnijih problema</p>
Dodatne mogućnosti	<p>Nakon utrke riječima, obrišite sva biološka obilježja i pitajte sudionike/e jesu li preostale karakteristike orodnjene ili odnose li se isključivo na muškarce ili žene?</p> <p>Dobre uvodne teme za zagrijavanje su: hrana, nogomet, glazba</p>
Zanimljivosti	Radi se o dinamičnoj aktivnosti koja unosi puno energije. To je dobra vježba za zabavno zagrijavanje i pripremu za glavnu temu

Muška kutija

Izrada „muške kutije” koja simbolizira očekivanja u pogledu toga kako se „ponašati kao muškarac”. Zatim slijedi rasprava o tome kako ove norme utječu na živote sudionika/ca i osoba koje ih okružuju

Primjena	Pokrenuti rasprave o normama (maskuliniteta) Stvoriti zajedničku početnu točku za raspravu o normama maskuliniteta
Ciljevi	Povećati osviještenost o sustavima nagrađivanja i kažnjavanja povezanim s društvenim normama Povećati prihvaćanje osoba za koje se smatra da su „izvan” muške kutije Povećati odlučnost u djelovanju u skladu s osjećajem za pravednost umjesto osjećajem muškosti
Raspored sjedenja	Male grupe
Potrebna oprema	Poveznica na videozapis: https://www.youtube.com/watch?v=i9m-A-Wi2Vg Kartonska kutija, samoljepljivi papirići i kemijske olovke
Sudionici/e	6 – 30
Trajanje	20 – 30 minuta
	–
Proces	<p>Po izboru: Prikažite film „På golvet”, iza kojeg stoji Machofabriken, ili neki drugi videozapis koji opisuje proces izgradnje maskuliniteta/rodno utemeljenog identiteta. Neka sudionici/e zatim u grupama raspravljaju o videozapisu. Koja je tema filma? Što je osoba u filmu radila i zašto? Razmišljanja?</p> <p>Dajte svakoj grupi od 3-5 osoba jednu kartonsku kutiju, samoljepljive papiriće i kemij-ske olovke. Zamolite ih da napišu očekivanja u pogledu toga kako biti „pravi muškarac” (normativni maskulinitet) u njihovom društvu. Neka se usredotoče na različite osobine (npr. jak, bogat, uvijek spreman na seks). Postavite papiriće na kartonsku kutiju i zatim naglas pročitajte neke od papirića kod svake grupe</p> <ul style="list-style-type: none"> › Što se događa ako ne zadovoljite ova očekivanja? › Smatrate li da je moguće živjeti čitav vaš život unutar kutije, bez da ikada izađete iz nje? › Kakav bi to bio osjećaj kada bi se neprestano trudili biti u potpunosti takvima kao što ste naveli? › Znamo da većina osoba pripada u potpunosti ili djelomično izvan ove kutije. Neki bi isto tako željeli biti više izvan kutije, no boje se posljedica. Kako možemo olakšati biti izvan kutije i pokazati osobama da su hrabre što stoje izvan kutije, usprkos normama?
Dodatne mogućnosti	Ova vježba je nadahnut materijalima „Machofabriken”, iza kojeg stoje organizacije Unizon, Roks i MÄN, i koji su dostupni na http://www.machofabriken.se/ . Moguće je primijeniti ovu vježbu i na druge stereotipe
Zanimljivosti	Karakteristike na kutiji mogu same po sebi biti pozitivne (npr. samouvjeren), no očekivanje da se od njih nikada ne odstupa uzrokuje probleme

Dječaci, djevojčice i karate

Isječak iz videozapisa preuzet iz televizijskog programa koji istražuje razvoj djeteta i odnose u predškolskom kontekstu

Primjena	Naglašavanje stereotipa i rodne neravnopravnosti u ranoj dobi u suvremenom društvu
Ciljevi	Povećati razumijevanje da stereotipi i rodna očekivanja započinju već jako rano u životu Povećati sposobnost kritičkog preispitivanja rodni stereotipa
Raspored sjedenja	Za prikazivanje/gledanje filma
Potrebna oprema	Audiovizualni sustav (po mogućnosti projektor sa zvučnicima)
Sudionici/e	15 – 20
Trajanje	10 minuta
	–
Proces	<p>Pogledajte ovaj isječak u trajanju od 2:34 seconds. Pojasnite da videozapis potječe iz dokumentarnog serijala britanskog Channel 4, koja se bavi psihologijom dječjeg razvoja YouTube: The Kids Are Teaching Karate Lessons! („Djeca podučavaju karate!”) The Secret Life Of 5 Year Olds („Tajni život petogodišnjaka”)</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=OMvYkLi5YWc</p> <p>(Povucite paralelu s prethodnim vježbama o stereotipima, npr. s Utrkom riječima ili Muškom kutijom, i razgovarajte o tome kako stereotipi ponekad mogu nanijeti štetu)</p> <p>Pitajte sudionike što misle o ovom videozapisu:</p> <ul style="list-style-type: none"> › Što je bilo iznenađujuće u videozapisu? › Jesu li dječaci i djevojčice jednostavno prirodno različiti? › Postoje li neke stvari koje djevojčice jednostavno ne mogu raditi? Isto tako, ima li stvari koje dječaci ne mogu raditi? › Smatrate li da se na muškarce i žene gleda ravnopravno, tj. da se prema njima odnosi jednako u našem društvu?

Kolaž maskuliniteta

Sudionici/e u podgrupama slažu nizove fotografija, od onih koje su najviše maskuline, do onih koje su najmanje maskuline

Primjena	Potaknuti sudionike/ce na preispitivanje i raspravu o maskulinitetu sa svojim vršnjacima/kinjama
Ciljevi	Povećati uvid u vlastito poimanje maskuliniteta Povećati razumijevanje da maskulinitet nije čvrsto određen Pojačati osjećaj postojanja različitih ideja i dojmova kada je u pitanju maskulinitet
Raspored sjedenja	Male grupe
Potrebna oprema	Niz fotografija različitih muškaraca
Sudionici/e	4 – 30
Trajanje	15 minuta
	—
Proces	Sudionici se dijele u grupe. Svaka grupa dobiva niz fotografija muškaraca u različitim situacijama. Grupama se zatim daje vremena da organiziraju redoslijed fotografija prema vlastitoj procjeni, od najmuževnijih do najmanje muževnih Tijekom ove vježbe, moderator se ne uključuje u rad grupa. Važno je da sudionici postavljaju jedni drugima pitanja, raspravljaju i stvaraju redoslijed iza kojeg i stoje. Zbog toga kasnije trebaju ostatku grupe pojasniti svoj odabir redoslijeda › Zbog čega ste se odlučili za ovakav redoslijed? › Što je moglo utjecati na promjenu redoslijeda? › Postavite pitanja o položaju svake pojedinačne fotografije
Zanimljivosti	Pokušajte razdvojiti postojeće grupe (prijatelja/ica). Važno je da se sudionici/e nalaze u okruženju u kojem mogu doći u dodir s različitim idejama i mišljenjima o maskulinitetu

Oblikovanje tijela

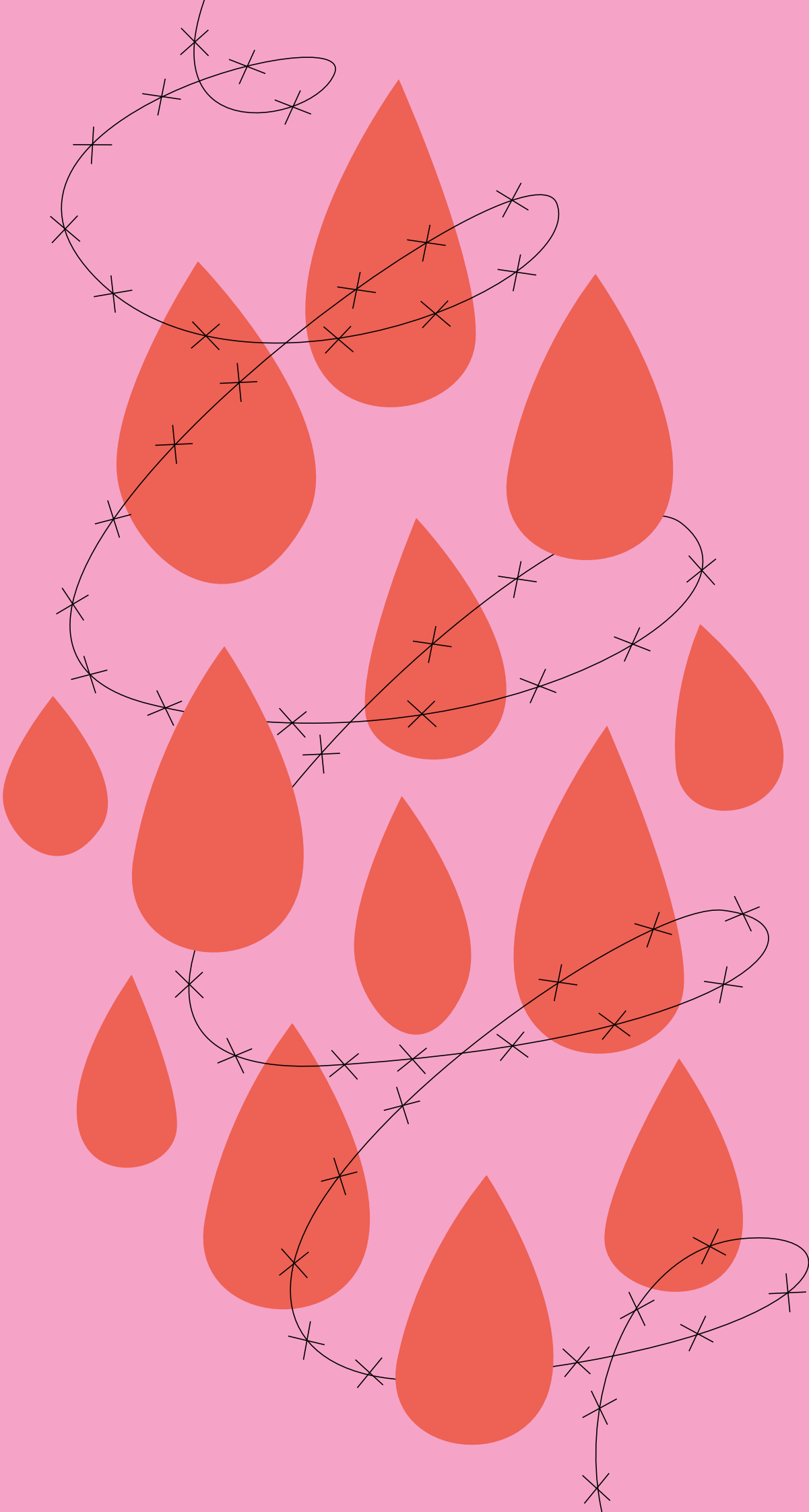
Zorno prikazivanje rodni stereotipa pomoću vašeg tijela (pantomima)

Primjena	Pokrenuti rasprave o normama koje se odnose na maskulinitet i tijelo Stvoriti zajedničku početnu točku za raspravu o rodni normama
Ciljevi	Povećati sposobnost izražavanja i vizualizacije rodni očekivanja od tijela Povećati osviještenost o tome kako norme mogu utjecati na to kako vidimo svoje tijelo Povećati osviještenost o umjetnosti stereotipa
Raspored sjedenja	Prazan prostor / dovoljno prostora za slobodno kretanje
Sudionici/e	4 – 30
Trajanje	15 minuta
	—
Proces	Sudionici u parovima odlučuju tko će biti osoba A, a tko će biti osoba B. Prvo se osobi A daju upute kako da postavi osobu B tako da izgleda kao stereotip muškarca, dajući joj upute kako da prilagodi položaj tijela te osobe. Zatim osoba B dobiva upute da postavi osobu A tako da izgleda kao muškarac prema njihovim vlastitim idealima Nakon toga moderator/ica komentira najzanimljivije poze i raspravlja zajedno sa sudionicima/ama o tome do kakvih je sve razlika i pitanja došlo tijekom vježbe › Iskoristite doprinos sudionika/ca za započinjajnje dijaloga o maskulinitetu i feminitetu; i kako to izgleda › Sudionici/e se mogu složiti, odnosno ne složiti i zatim raspravljati o vlastitim pogledima na maskulinitet i feminitet. Međutim, važno je da moderator/ca upravlja raspravom te da je usmjerava prema zajedničkom zaključku
Dodatne mogućnosti	Neka sudionici/e zauzmu ulogu žene, homoseksualnog muškarca, ili neku drugu stereotipnu ulogu
Zanimljivosti	› Moderator/ica treba jasno pokazati vježbu › »Treba biti oprezan u pogledu fizičkog kontakta sa sudionicima/ama › »Obilazi prostoriju kako bi sve parove držao na oku. Neki od sudionika/ca mogu iskoristiti slobodu kao priliku za ometanje radionice

Kviz s reklamama

Ova aktivnost naglašava razlike u načinima na koje se žene i muškarci prikazuju u medijima (posebno kada je u pitanju oglašavanje) i primjenjuje se kao poveznica na temu seksualnog uznemiravanja i seksualnog nasilja (eng. kratica „SHSV”) i osnove „kulture silovanja”

Primjena	Omogućiti sudionicima/ama da primijete, daju svoje mišljenje i raspravljaju o nejednakom rodnom prikazivanju moći medija u oblikovanju obrazaca ponašanja
Ciljevi	Povećati osviještenost o stereotipima u oglašavanju Povećati osviještenost o rodnom očekivanja od tijela Povećati osviještenost o tome kako mediji mogu utjecati na ponašanje Povećati sposobnost razmišljanja o ideji zastupljenosti u medijima Povećati sposobnost kritiziranja medijskih poruka s kojima se osobno ne slažemo
Raspored sjedenja	Male grupe
Potrebna oprema	PowerPoint prezentacija
Sudionici/e	15 – 20
Trajanje	20 minuta
Priprema	Pripremite niz reklama koje prikazuju stereotipnu, odnosno nestereotipnu sliku pojedinog roda
Proces	<p>–</p> <p>Podijelite sudionike u grupe od po 4 do 5 osoba. Pojasnite sudionicima/ama da ćete im pokazati nekoliko reklama, od kojih će prva imati skriveni logo, a sudionici/e trebaju pogoditi što se reklamira (robna marka nije potrebna). Dajte im nekoliko minuta da razgovaraju o tome zbog čega se i kako njihov odgovor razlikuje od stvarnog odgovora. Prođite sve reklame i zatim prikažite pozitivne prikaze na posljednja 2 slidea. Pitajte sudionike/e kako utječu na njihove osjećaje i kakvo bi prikazivanje više voljeli vidjeti u reklamama.</p> <p>Naglasite načine na koje se prema ženama ophodi drugačije u ovim reklamama i postavite pitanje može li pretjerana seksualizacija žena u reklamama uzrokovati probleme ženama izvan oglašivačke industrije</p> <ul style="list-style-type: none"> › Kako su žene/muškarci predstavljeni? › Kakvu ulogu igraju žene u reklamama? › Kako su žene/muškarci povezani s proizvodom? › Što nam se čini da o nama kao potrošačima misle ljudi koji prave reklame? › Predstavite pojam „objektifikacije” › Pitajte tko nije zastupljen? › Zamislite da ste na mjestu neke djevojke koju poznajete, kako biste tumačili ove poruke?

Seksualno nasilje naspram pristanka

Seksualno nasilje / Pristanak Temeljna aktivnost

Temeljna aktivnost za predstavljanje znanja i poticanje razumijevanja u vezi s temom seksualnog uznemiravanja i seksualnog nasilja (eng. kratica „SHSV”)/pristanak

Primjena	Predstavljanje teme grupi i uspostava zajedničke polazišne točke za nastavak rasprave na tu temu
Ciljevi	Povećati osviještenost o pristanku Povećati spremnost i želju za razgovor o pristanku
Raspored sjedanja	Bilo kakav
Sudionici/e	15 – 20
Trajanje	10 – 20 minuta
	—
Proces	<ul style="list-style-type: none"> › Pitajte sudionike/ce što su vidjeli ili čuli o SHSV-u. › Jesu li imali ikakve edukacije o SHSV-u? › Jesu li gledali išta na televiziji o SHSV-u? › Jesu li nedavno na vijestima čuli nešto o SHSV-u? › Jesu li čuli za bilo kakve incidente koji su uključivali SHSV i osobe koje poznaju? › Zajedno definirajte ključne pojmove ili upoznajte sudionike s definicijama seksualnog uznemiravanja i seksualnog nasilja
Dodatne mogućnosti	<p>Ova vježba se isto tako može napraviti i s obzirom na pristanak, bilo u vezi sa SHSV-om ili nekom drugom temom u okviru radionice</p> <ul style="list-style-type: none"> › Zamolite sudionike da definiraju pristanak. › Jesu li imali ikakve edukacije o pristanku? › Jesu li gledali išta na televiziji o pristanku? › Jesu li nedavno na vijestima čuli nešto o pristanku? › Jesu li čuli za bilo kakve incidente koji su uključivali pristanak i osobe koje poznaju?
Zanimljivosti	Kod ove vježbe je važno predstaviti temu i potaknuti raspravu, više nego podučavati neko posebno znanje

Kviz s više ponuđenih mogućih odgovora

Ova aktivnost će dati cjelovitu sliku u vezi sa seksualnim uznemiravanjem i seksualnim nasiljem (SHSV) u Europi i UK-u

Primjena	Podijelite činjenice o SHSV-u i potaknite na razmišljanje
Ciljevi	Povećati razumijevanje o važnim pitanjima s kojima se suočavaju žene Povećati upoznatost s praktičnim primjerima intervencija kako bi se sudionici/e mogli uklju-čiti
Raspored sjedenja	Što je više moguće slobodnog prostora kako bi se sudionici mogli slobodno kretati
Potrebna oprema	Pitanja
Sudionici/e	15 – 20
Trajanje	Do 30 minuta
Priprema	Kod ove aktivnosti važno je koristiti statističke podatke koji se odnose na vlastitu zemlju
Proces	– Zamolite sudionike/ce da odgovore na tri pitanja s više ponuđenih mogućih odgovora (vidi niže); neka glasaju za onaj odgovor za koji smatraju da je ispravan, tako da stanu u određeni dio prostorije u kojoj se održava radionica; pitajte ih zašto misle da je to točan odgovor, prije nego što otkrijete ispravan odgovor Pitanje 1. – Koliko je žena u UK-u iskusilo SHSV a) 1 od 5 b) 1 od 50 c) 1 od 100 Pitanje 2. – Koji postotak muškaraca u UK-u je kontaktirao službu za pomoć u slučaju silovanja a) 50% b) 15% c) 5% Pitanje 3. – Koliko je djevojčica u školi iskusilo neželjeno seksualno dodirivanje a) 1 od 50 b) 1 od 10 c) 1 od 3 Potaknite sudionike na osmišljavanje praktičnih rješenja za probleme navedene u kratkom kvizu
Dodatne mogućnosti	Ova se vježba može jednostavno primijeniti i na druge teme, tako da se promijene pitanja. Npr. dodavanjem pitanja o rodnim razlikama i vjerojatnosti da ćete potražiti podršku u slu-čaju mentalnog oboljenja ili kod rizika od počinjenja samoubojstva može pomoći naglasiti neke oblike nasilja koje muškarci sami izazivaju

Pristanak u koracima

Sudionici/e hodaju jedan prema drugom i postaju svjesni svojih granica, kao i granica koje imaju druge osobe.

Primjena	Predstaviti pojam pristanka Omogućiti sudionicima/ama da „osjete” vlastite osobne granice i osobne granice drugih
Ciljevi	Povećati upoznatost s vlastitim osobnim granicama Povećati emocionalno razumijevanje potrebe za poštivanjem granica
Raspored sjedenja	Prazan prostor / dovoljno prostora za slobodno kretanje
Sudionici/e	4 – 30
Trajanje	15 minuta
Proces	– Sudionici/e formiraju dva reda, jedan naspram drugog. Između njih bi trebalo biti barem 4 metra udaljenosti. Moderator signalizira koji red sudionika/ca započinje prvi. Nakon što mo-derator signalizira početak, sudionici/e iz dotičnog reda počinju hodati prema sudio-niku/ci koji im stoji nasuprot, sve dok taj sudionik/ca na suprotnoj strani ne kaže „stop”. Ono što slijedi nakon toga je vrednovanje mjesta na kojem je sudionik/ca koji/a je hodao zaustavljen/a. Je li to mjesto ugodno ili je preblizu? Možda se može pomaknuti još jedan korak dalje? Isprobajte vježbu s korakom unaprijed ili unatrag. Zamolite sudionike/ce da se usredotoče na ono što osjećaju u svojim tijelima Kakvo je vaše iskustvo ove vježbe? Što ste naučili o sebi i drugima?
Dodatne mogućnosti	Isto tako je moguće dati sudionicima/ama koji/e hodaju (prema drugome/oj sudioniku/ci) da osjete kada su došli do granice tog drugog/e sudionika/ce. Nakon što prestane hodati, provjerava je li stao na pravome mjestu ili je možda preblizu, ili se možda još može približiti
Zanimljivosti	Tijekom ove vježbe neki/e od sudionika/ca mogu imati stav kao što je „Ma mogu ja to”, što često rezultira situacijom u kojoj dođu tako blizu jedan drugoga da se gotovo sudare i padnu. Oni to mogu podnijeti, bez svake sumnje, no vjerojatno će pritom prijeći granice druge osobe. Ako se to dogodi, možete pitati oba/e sudionika/ce osjećaju li se u tom trenut-ku ugodno. Što se s nama događa kada netko prijeđe naše granice? Kakav je osjećaj prijeći nečije granice?

"Sex On Trial" („Seks na sudu")

Videozapis koji istražuje pristanak u vezama i seks

Primjena	Stvoriti mjesto na kojem grupa može razmotriti neugodnosti koje proizlaze iz seksualnog uznemiravanja i seksualnog napada
Ciljevi	Povećati spremnost na postizanje pozitivne i zdrave seksualne interakcije, umjesto tek „mi-nimalnog” nepočinjenja seksualnih zločina
Raspored sjedenja	Za prikazivanje/gledanje filma
Potrebna oprema	Videozapis „Sex on Trial” („Seks na sudu”); Odgovarajuća audiovizualna oprema
Sudionici/e	15 – 20
Trajanje	15 minuta
Priprema	Imajte na umu: priča na snimci je izmišljena, no uključuje scenu seksualnog zlostavljanja. Pogledajte snimku prije radionice i provjerite je li grupa zaista spremna (s obzirom na dob i zrelost) za gledanje takvog materijala
	–
Proces	<p>Recite sudionicima da će gledati jedan video i zatim započnite raspravu</p> <p>Pokažite sudionicima isječak na YouTubeu: ‘Is This Rape Sex On Trial’ Pt 1 BBC3 („Je li ovo silovanje Seks na sudu”)</p> <p>› https://www.youtube.com/watch?v=SkS44t0AKu0</p> <p>Pitajte sudionike/ce što se dogodilo na snimci? Kako su se različiti ljudi osjećali? Kako bi se moglo aktivno pitati za pristanak u ovakvim situacijama?</p> <p>Sažmite ovo pitanje tako da pojasnite da bi se u ovom slučaju ovakav seks smatrao silova-njem jer je on bio svjestan toga da ona ne uživa u tome i zato jer ona nije dala nikakav znak pristanka</p>
Dodatne mogućnosti	Postoji još puno drugih pitanja koja bi se mogla postaviti u vezi ove snimke, i postoji još nekoliko videozapisa koji čine seriju

Spektar nasilja

Grupa pokušava navesti različite oblike nasilja koji postoje i raspravlja o tome kako je jačina i učestalost nasilja povezana s vjerojatnosti da će netko intervenirati

Primjena	Ukazati na to da postoji vrlo širok spektar nasilja i mogućnosti za intervenciju Ukazati na poveznicu između učestalosti i društvenog prihvatanja Ukazati na poveznicu između normaliziranog nasilja i neprihvatljivog nasilja
Ciljevi	Povećati razumijevanje sudionika/ca u pogledu toga koje se sve aktivnosti mogu smatrati nasiljem Povećati sposobnost uočavanja mnogih različitih vrsta nasilja Povećati spremnost na interveniranje s ciljem sprečavanja normaliziranog nasilja
Raspored sjedenja	Bilo kakav, dokle god svi mogu vidjeti ploču
Potrebna oprema	Bijela ploča za pisanje i odgovarajući flomasteri
Trajanje	10 – 15 minuta
Sudionici/e	5 – 30
Priprema	Imajte neprestano na umu jasnu definiciju nasilja, čak i ako je nećete izričito predstaviti tijekom same vježbe
	–
Proces	<p>Zamolite sudionike/e da daju konkretne primjere različitih aktivnosti koje se mogu smatrati nekim oblikom nasilja (npr. verbalno, fizičko ili seksualno). Zamolite sudionike/ce da budu vrlo konkretni i specifični. Zapišite primjere na ploču. Stavite najčešće i najmanje prepozna-te oblike nasilja (kao što su npr. komentari s ciljem omalovažavanja) na jednu stranu, a one koji nisu tako uobičajeni, no široko su priznati kao vrste nasilja (npr. seksualni napad) na drugu stranu. Ispunite s vlastitim primjerima ako je potrebno</p> <p>Pojasnite zašto ste stavili neke primjere na lijevu, a druge na desnu stranu</p> <p>› Je li jednostavnije intervenirati u slučaju snažnog nasilja ili onog koje je manje snažno? Zbog čega je to tako?</p> <p>› Kod koje će vrste nasilja ljudi najvjerojatnije intervenirati?</p> <p>› Zbog čega je potrebno da interveniramo u slučajevima „blažih” oblika nasilja?</p> <p>› Koji je dobar način za sigurno interveniranje? (npr. ometanje pažnje, zajednička interven-cija)</p> <p>› Ima li nekih posebnih mjesta i situacija kod kojih dolazi do puno nasilja?</p> <p>› Je li u tim situacijama prisutno više muškaraca ili žena? Ako je tako, zbog čega mislite da je tako?</p> <p>Napravite poveznicu na prethodne vježbe rodnim normama i maskulinitetu</p>
Dodatne mogućnosti	Ova vježba je nadahnuta programom „Mentors in Violence prevention”, autora Jacksona Katza, dostupno na: www.mvpstrat.com

Košarkaši

Prikazivanje videozapisa „Basketkillarna” organizacije „Švedskog udruženja za obrazovanje o seksualnosti” („Swedish Association for Sexuality Education”), nakon čega slijedi rasprava o sadržaju iz perspektive pristanka

Primjena	Pokazati kako pristanak i dobra komunikacija mogu dovesti do velike ljubavi i strasti Vježbanje empatije
Ciljevi	Povećati sposobnost uočavanja situacija kod kojih je bitan pristanak Povećati sposobnost prepoznavanja i verbaliziranja osjećaja drugih
Raspored sjedenja	Za prikazivanje/gledanje filma
Potrebna oprema	Računalo, projektor ili druga oprema za prikazivanje filma Video poveznica: „Basketkillarna” - 2,5 min https://vimeo.com/180020387
Trajanje	15 – 20 minuta
Priprema	Po izboru: Započnite s osobnom pričom o pristanku. To ne mora biti romantična ili intimna situacija, no trebala bi barem biti neka vrsta situacije koja je tipična za bliske odnose s drugima (npr. partnerom/icom, prijateljem/icom ili obitelji). Budite sigurni da se osjećate dovoljno samopouzđano da svoju priču možete ispričati sudionicima/ama i da je osobna bez da je previše privatna
Proces	<p>Prikažite video i postavite sudionicima/ama pitanja o sadržaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> › Što se dogodilo na snimci? › Kakva je bila komunikacija među mladićima? › Što mislite kako se osjećao mladić u bijeloj majici? › Što mislite kako se osjećao mladić u plavoj majici? › Što mislite kako su se obojica osjećala na kraju? (glavno pitanje: pozitivno) › Kako su stigli do te točke? (glavno pitanje: pristanak i poštovanje) › U kojim još situacijama trebamo pristanak kako bismo bili sigurni da se drugi osjećaju da se prema njima odnosimo s poštovanjem?
Dodatne mogućnosti	Ova je vježba nadahnut materijalom RFSU nazvanim „Vill du?”. Puni opis materijala na švedskom dostupan je na: https://gratisiskolan.se/tema-sex-forvantningar-for-gymnasiet.html
Zanimljivosti	<p>Imajte na umu: ovaj videozapis će u nekim grupama potaknuti homofobne komentare. Budite spremni reagirati na takvu situaciju</p> <p>Ono što želite postići je sljedeće: Čekaj da ti druga osoba da znak, slušaj, pokušaj biti siguran/na da je to s druge strane stvarno „Da!”, a ne samo možda. Ako nisi siguran, pitaj. Što je veća intimnost, to je važnije i pitanje</p> <p>Pristanak je seksi!</p>

Aktivnosti za zagrijavanje, alati za rasprave i motivaciju

Vremenska linija

Sudionici/e mapiraju vlastito iskustvo u vezi s rodom, maskulinitetom, seksu- alnosti i/ili nasiljem i zapisuju ga na vremensku liniju.

Primjena	Međusobno upoznavanje u grupi Stvaranje prostora za razmišljanje o rodu, maskulinitetu, seksualnosti i/ili nasilju u životima sudionika/ca Razvoj zajedničke baze znanja i jezika za daljnji razgovor
Ciljevi	Razmišljanje o vlastitim iskustvima, znanju i stavovima Razmišljanje o vlastitom ponašanju: kako spriječiti i eliminirati seksualno zastrašivanje i seksualno nasilje
Raspored sjedenja	Sudionici/e stoje tako da svi jasno mogu vidjeti vremenski slijed
Potrebna oprema	Samoljepljivi papirići, flomasteri, bijela ploča ili veliki papiri
Sudionici/e	4 – 30
Trajanje	15 minuta
Priprema	Osigurajte da ste odgovarajuće educirani i da raspolazete potrebnim alatima za slučaj da netko odluči podijeliti priču koja uključuje seksualno nasilje
	—
Proces	Moderator/ics crta vremensku liniju koja započinje u razdoblju kada su sudionici/e rođeni, i završava u sadašnjem trenutku. Nakon toga svaki sudionik/ca dobiva nekoliko samoljepljivih papirića. Na svaki od samoljepljivih papirića mogu zapisati jednu situaciju kod koje su saznali, iskusili ili se na drugi način susreli s pitanjima kojima se bavi ova radionica. Zatim mogu zalijepiti sve papiriće na vremensku liniju, na taj način označavajući trenutke u kojima su se te situacije dogodile. Moderator/ica razgovara sa sudionicima/ama o njihovom doprinosu. Važno je da se dođe do odgovora na sljedeća pitanja: › Kakvo je vaše iskustvo ove vježbe? › Što ste naučili o sebi? › Što ćete učiniti ubuduće? Kako ćete to učiniti?
Zanimljivosti	Ništa nije pogrešno, čudno, ili nemoguće Sudionici/e ne moraju napisati svoja imena na papiriće Jedna priča po papiriću Osigurajte da svi imaju priliku podijeliti sve što žele

Bacanje papirića privilegiranosti

Ova aktivnost ukazuje na pitanje privilegiranosti

Primjena	Adresiranje bilo kakvih oblika privilegiranosti koje bi sudionici/e mogli razumjeti, npr. rasa, klasa, rod, sposobnost i religija Rasprava o privilegiranosti, nejednakosti i odakle potječu takve razlike
Ciljevi	Povećati sposobnost suosjećanja s osobama koje su suočene s diskriminacijom na temelju različitih točaka njihovih identiteta Povećati osviještenost o različitim vrstama društvenih nejednakosti, npr. između muškaraca i žena
Raspored sjedenja	Potrebno je dovoljno mjesta da se sudionici mogu neometano kretati prostorom
Potrebna oprema	Listovi papira za otpad (1-3 po sudioniku/ci), kanta za recikliranje
Sudionici/e	15 – 20
Trajanje	20 minuta
Priprema	Podijelite sudionike u 3 tima tako da im dodijelite brojeve od jedan do tri brojanjem, i svakom sudioniku/ci dajte komad papira za otpad. Pojasnite im da će sudjelovati u jednoj igri Za primjer pogledajte ovaj videozapis – Učenici/e su naučili snažnu lekciju o privilegiranosti https://www.youtube.com/watch?v=2KlvmuxzYE
	—
Proces	Postavite kantu za recikliranje papira u prednji dio učionice, ispred ploče, i pojasnite sudi-onicima/ama da bi pobijedili, trebaju ubaciti papir u kantu za recikliranje sa svog mjesta na kojem sjede/stoje Sudionici/e koji se nalaze u zadnjim redovima trebali bi se pobuniti i istaknuti da to nije fer, dok bi se oni koji su smješteni više sprijeda trebali usredotočiti samo na postizanje svog cilja Pitajte sudionike kako su se osjećali tijekom ove aktivnosti Naglasite da ako jednostavno svima dajemo „jednaku priliku”, to ne mora nužno značiti i da je ona i pravedna. Tehnički gledano, svim ovim sudionicima/ama dana je jednaka prilika — šansa da papirnatom lopticom pogode cilj sa svog mjesta — međutim, nisu ni sve prilike jednake Pojasnite da se ova aktivnost bavi privilegiranosti. Definirajte privilegiranost kao skup pred-nosti koje nismo zaradili i koje dobivamo samo zato što smo to što jesmo
Dodatne mogućnosti	Pitajte sudionike/e mogu li se sjetiti kakvih skupina ljudi koje bi mogle biti manje privilegi-rane u našem društvu Dajte prijedloge npr. imigranti, osobe određene boje kože, osobe s invaliditetom, žene, itd.

Slijed mišljenja

**Sudionici/e se kreću između različitih točaka u rasponu od „izričito se slažem”, pa sve do „izričito se ne slažem” i raspravljaju o zadanim izjava-
ma i pitanjima**

Primjena	Premostiti jaz između pristanka i rasprave o SHSV-u Stvoriti sigurno i strukturirano okruženje za razmjenu mišljenja i raspravu o njima
Ciljevi	Povećati spremnost na izražavanje svojih mišljenja i raspravljanje o njima Povećati razumijevanje i prihvaćanje mišljenja drugih
Raspored sjedanja	Što više otvorenog prostora što je moguće, kako bi se sudionicima/ama omogućilo slobodno kretanje (možda uz pokoju stolicu ili stolove uz rub prostorije, za koje bi sudionici/e mogli sjesti, ako vam tako odgovara)
Potrebna oprema	Izjave
Sudionici/e	15 – 20
Trajanje	30 – 40 minuta
	—
Proces	Recite naglas jednu unaprijed pripremljenu izjavu, a sudionici/e zatim odlaze stati na jedan kraj prostorije ako se s njom izričito slažu, ili na drugi kraj prostorije ako se izričito ne slažu s njom. Mogu stati bilo gdje i na sredini prostorije, ili se kretati prostorijom ako se predomisle tijekom rasprave. Upitajte sudionike/e zašto su stali tamo gdje stoje, zašto su se pomaknuli i promijenite izjavu kako biste provjerili – kada je pitanje drugačije formulirano – da li se sudionici/e još uvijek slažu, odnosno ne slažu s njom.
Dodatne mogućnosti	Pitanja: › Pogrešno je uvjeravati nekoga da napravi nešto što ne želi učiniti › Kada je u pitanju seks, ne znači ne › Jednostavno je procijeniti želi li netko seks ili ne › Ako muškarac odbije seks sa ženom, vjerojatno je gej › Seks u pijanom stanju je u redu › Puno žena lažno optužuje muškarce za silovanje
Zanimljivosti	Važno je razmotriti zašto mislimo ono što mislimo, a ne samo koje je naše mišljenje. Često se naša mišljenja oblikuju za nas izvana i ne dolazimo do njih samostalno

Četiri kuta

**Sudionici/e se suočavaju s izjavama ili pitanjima i odabiru odgovor
odlaskom u različite kutove prostorije**

Primjena	Vizualizacija različitih mišljenja u grupi Vježbanje raspravljanja o temama radionice
Ciljevi	Povećati razumijevanje različitih stajališta kada su u pitanju teme kojima se bavi radionica Povećati spremnost na raspravljanje o temama radionice Povećati toleranciju na suprotna mišljenja
Raspored sjedanja	Otvoreni prostor kako bi se sudionici mogli slobodno kretati prostorijom
Sudionici/e	4 – 30
Trajanje	15 – 25 minuta (ovisno o broju izjava)
Priprema	Pripremite izjave, scenarije i/ili pitanja sa po tri moguća odgovora za svako od njih. Sve opcije trebaju biti prihvatljive i nema jasnog točnog ili krivog odgovora
	—
Proces	Pročitajte prvu izjavu/scenarij/pitanje koje je povezano s temom o kojoj želite raspravljati Predstavite tri unaprijed pripremljena odgovora i dodijelite im različite kutove prostorije u kojoj se nalazite. Svaki sudionik/ca odabire kut koji najbolje opisuje njegovo mišljenje. Četvrti kut je uvijek otvoren za sudionike/ce i daje im priliku da formuliraju vlastiti odgovor Kada svi sudionici/e odaberu kut, zamolite ih da drugima koji stoje u tom kutu opišu zašto su odabrali baš taj kut. Zatim zamolite po jednu osobu u svakome kutu da opiše što je sve rečeno u toj grupi. Nakon toga ljudi mogu promijeniti kutove ako ih nešto iz opisa mišljenja druge grupe uvjeri u njihovo stajalište. (dodatna mogućnost) Postavite nekoliko složenijih pitanja kako biste produbili raspravu u određenom slučaju Nastavite sa sljedećom izjavom i vezanim opcijama
Dodatne mogućnosti	Moguće je primijeniti i kraće izjave bržim tempom kako bi se grupa razbudila, ili imati složenije scenarije s dubljim raspravama
Zanimljivosti	Sasvim je uredu ako sudionici/e žele promijeniti svoje mišljenje Sudionici/e bi jednostavno trebali izraziti svoje vlastito mišljenje, a ne komentirati ili kritizirati mišljenja drugih osoba Nikoga se ne prisiljava da opravdava ili pojašnjava svoj odabir

Poticajno natjecanje u ravnoteži

Sudionik/a A mora pokušati izbaciti sudionika/cu B iz ravnoteže pritiskom svojih dlanova o dlanove druge osobe i obrnuto

Primjena	Poticanje veće dinamike kod grupe koja je jako mirna ili odabiranje ove aktivnosti kako bi se grupa koja je previše bučna i živahna mogla malo umoriti te umiriti nakon vježbe Uvođenje/adresiranje osjetljivih tema
Ciljevi	Osnažiti osjećaj zajedništva u grupi Povećati spremnost na bavljenje drugim temama kasnije
Raspored sjedenja	Prazan prostor / dovoljno prostora za slobodno kretanje
Sudionici/e	4 – 30
Trajanje	10 minuta
Priprema	Svakako dobro uvježbajte dovoljno brzo povlačenje svojih ruku prema sebi kako bi drugu osobu izbacili iz ravnoteže (vidi niže)
	–
Proces	<p>Sudionici/e se dijele u parove, po mogućnosti slične visine i težine. Osoba A i osoba B stoje jedna nasuprot druge. Morat će pokušati jedna drugu izbaciti iz ravnoteže tako da dlanovi- ma snažno upru o dlanove osobe s kojom su u paru. Kada netko pomakne nogu, to znači da je izbačen iz ravnoteže. Potaknite ih komentarima kao što su na primjer: „Jeste li spremni? Pozor, kreni!” ili „Je li to najbolje što možeš!?” Vjerojatno će vrlo jako pritiskati dlanove</p> <p>Nakon jedne minute, napravite pauzu i zamolite nekoga tko je pritiskao dlanove svog para s puno entuzijazma da istupi pred grupu. Pohvalite trud te osobe i postavite joj izazov: „Sada se trebaš natjecati sa mnom, kladim se da me ne možeš izbaciti iz ravnoteže! Na mjestu, pozor, kreni!” U onome trenutku kada sudionik/ca uloži svu svoju snagu u pritiskanje, brzo povucite svoje dlanove kako bi ispao iz ravnoteže. „Moja pobjeda, 1:0, krenimo ponovno”. Ponovite postupak nekoliko puta, osim ako ta druga osoba ne shvati u čemu je trik. Zatim ponovno dajte sudionicima/ama da ponove vježbu još nekoliko puta. Nakon još nekoliko minuta dovršite vježbu i započnite konačnu raspravu</p> <p>Ova rasprava može biti kratka. Postavite pitanja kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> › Kakvo je vaše iskustvo ove vježbe? › Kakav je osjećaj dozvoliti nekome da se toliko približi? › Što ste naučili?
Dodatne mogućnosti	Ova je vježba nadahnutu vježbom „Chinese boxing” („Kineski boks”) iz programa „Rock and water” („Kamen i voda”), Instituta Gadaku (www.rockandwaterprogram.com)
Zanimljivosti	Ovo je vrlo dinamična vježba, što znači da moderator mora biti usredotočen na stvaranje i održavanje istovremeno pozitivne i natjecateljske atmosfere

Najbolji recept

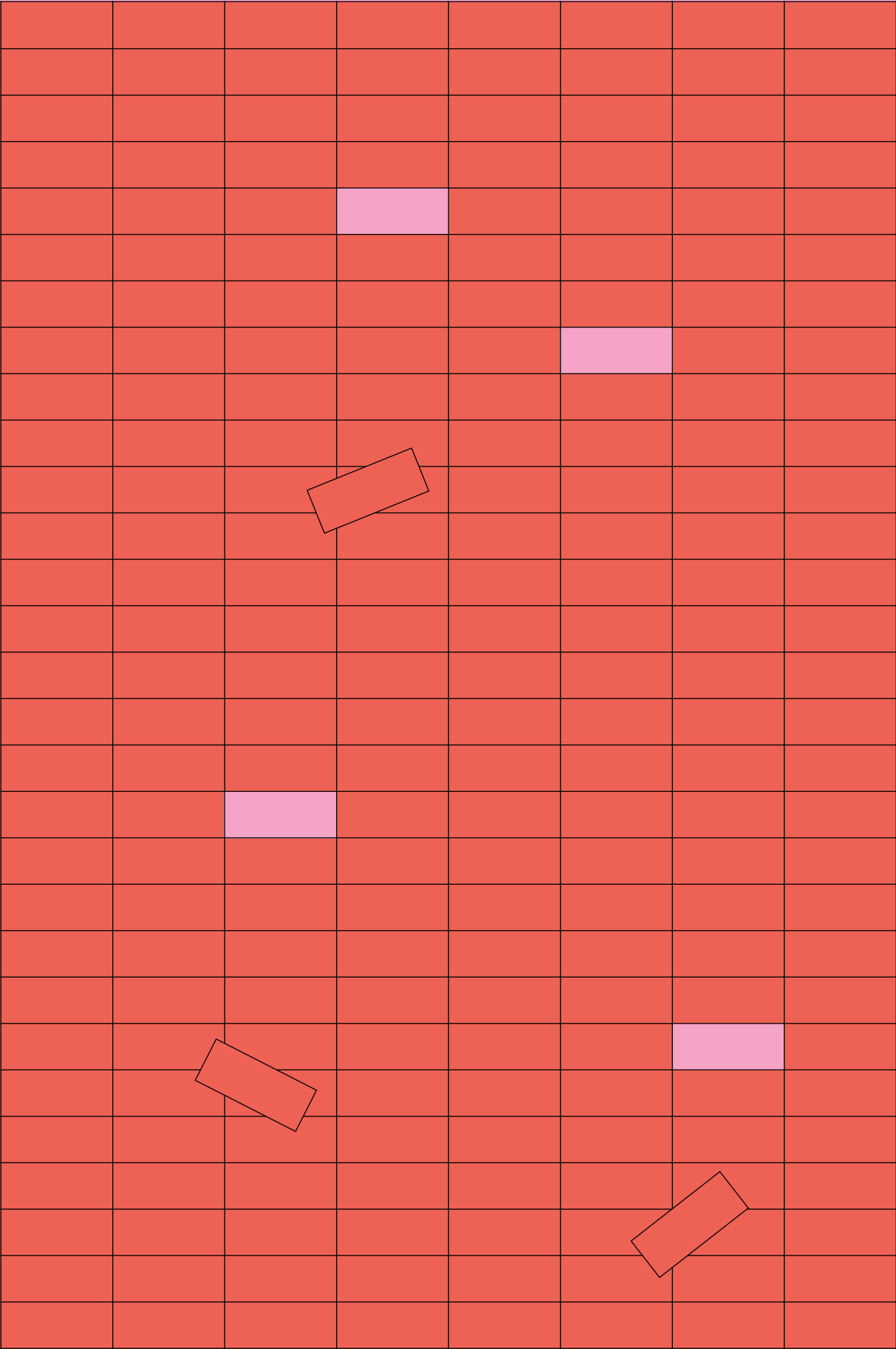
Grupa pravi popis recepata za preispitivanje destruktivnih normi i interve- niranje protiv nasilja na siguran način

Primjena	Završiti radionicu s planom djelovanja
Ciljevi	Pojačati osjećaj vlasništva nad metodama kreiranja normi u sprečavanju nasilja Povećati spremnost na djelovanje s ciljem sprečavanja nasilja i pružanja podrške žrtvama
Raspored sjedenja	Male grupe
Potrebna oprema	Papiri i kemijske olovke
Trajanje	10 – 15 minuta
	–
Proces	<p>Ova se vježba može provesti individualno ili u malim grupama. Zamolite sudionike/ce da napišu recept za to kako preispitivati i mijenjati destruktivne norme i stavove koji dovode do nasilja. Koji su sastojci potrebni za sprečavanje destruktivnih normi i nasilja?</p> <p>Po izboru:</p> <ul style="list-style-type: none"> › Zamolite grupu da predstavi svoj recept <p>Prikupite sve recepte u kuharicu za promjene. Ostavite „kuharicu” grupi, napravite preslike, ili je predajte na čuvanje učitelju/učiteljici ili voditelju/voditeljici mladih</p> <p>Rasprava:</p> <ul style="list-style-type: none"> › Pitajte sudionike/ce i/ili učitelja/učiteljicu kako će koristiti kuharicu nakon završetka radi- onice
Zanimljivosti	<p>Postoje veće šanse da će promatrači intervenirati ako su upoznati s konkretnim načinima kako intervenirati. Još je bolje ako ih mogu uvježbati</p> <p>Potaknite sudionike/ce na predlaganje vlastitih ideja kako bi imali veće vlasništvo nad recep- tom</p> <p>Provjerite jesu li prijedlozi sigurni i izvedivi, kao i nenasilni</p>

Izazov za promatrače/ice

Sudionici/e osmišljavaju vlastite metode interveniranja u slučajevima seksualnog uznemiravanja i seksualnog nasilja (SHSV)

Primjena	Okončavanje dijela radionice o SHSV-u Pružanje pomoći grupi u izradi vlastitog akcijskog plana sigurnih intervencija za sprečavanje SHSV-a
Ciljevi	Povećati razumijevanje sigurnih načina interveniranja kada se osoba nađe u ulozi promatrača/ice Povećati razumijevanje složenosti razrješavanja sukoba Povećati razumijevanje načina pomoću kojih mogu biti dio okončanja SHSV-a
Raspored sjedenja	Dovoljno prostora za slobodno kretanje
Sudionici/e	4 – 20
Trajanje	30 minuta
Priprema	Budite sigurni u to da imate jasno viđenje toga što podrazumijevaju sigurni i prihvatljivi oblici interveniranja. Kao inspiracija mogu vam poslužiti postojeći programi za interveniranje promatrača/ica, kao npr. „Mentors in Violence prevention” („Mentori u sprečavanju nasilja”) —
Proces	Pojasnite grupi da ćete zajedno osmisлити metodu sigurnog interveniranja u slučajevima kada vidimo ili čujemo stvari koje nisu ispravne Podijelite sudionike/ce u grupe od po 4 ili 5 osoba, i dajte im 5 minuta da osmisle igru uloga kod koje je jedna osoba žrtva SHSV-a, a promatrač/ica (ili više njih) intervenira na siguran način Promatrajte svaku grupu i istaknite elemente intervencije koji su bili dobri. Zapišite te elemente na veliki list papira ili na ploču, i pokušajte sažeti najbolje dijelove u intervencijski plan koji se sastoji od 4 ili 5 ključnih točaka Završite vježbu tako da sudionike pitate što su danas naučili i imaju li još kakvih pitanja - pokušajte odgovoriti na pitanja i potaknite ih da o njima međusobno razgovaraju, pronađite pouzdane izvore za odgovore i uzmite u obzir sve o čemu ste tog dana raspravljali u slučaju da budu svjedoci SHSV-a.
Dodatne mogućnosti	Umjesto igranja uloga, grupi predstavite unaprijed pripremljene scenarije i zamolite ih da osmisle sigurne načine interveniranja te zatim naprave popis aktivnosti na temelju svojih odgovora
Zanimljivosti	Uvijek su poželjni sigurni i nenasilni odgovori Je li moguće intervenirati prije, tijekom ili nakon što dođe do nasilja?

Poglavlje 5.

ANGAŽIRANJE I PRIPREMA MODERATORA/ ICA

Moderiranje radionica s mladima je zahtjevan posao, no za dobro pripremljenog/u moderatora/icu može biti i ispunjavajuć i zabavan. Pažljivo odabiranje moderatora te njihova obuka, prenošenje temeljnih znanja, kao i praksa, vrlo su važni kada su u pitanju konačni rezultati radionice.

Definirajte svoje minimalne standarde

Budite jasni i transparentni u pogledu toga što očekujete od moderatora/ica. Naglasite očekuje li se da podržavaju ciljeve vaše organizacije, imaju posebne vještine ili trebaju preuzeti određene dodatne obaveze.

Diskriminirajte isključivo s jasnom namjerom

Svi postupci zapošljavanja su osjetljivi na pristranost. Osigurajte da činite sve što je u vašoj moći da izbjegnute nena-mjernu diskriminaciju ili nasumični odabir. Želite li odabrati raznoliku grupu moderatora/ica, onda to činite na temelju onoga što zaista i tražite, tj. na primjer na temelju obrazovanja ili iskustva s razizmom.

Pazite na jezik isključivosti

Način na koji formulirate zadatak uloge moderatora/ica utjecat će na to tko će se prijaviti. Zvuči li jezik previše akademski ili u duhu cisseksizma ili heteroseksizma, možda se neki odlični kandidati neće osjećati dovoljno po-željno da se prijave.

Odgovornost je bitna i kada su u pitanju moderator/ce

Pokret za promicanje prava žena izgra-dio je temelje za rodno transformativ-no sprečavanje nasilja. Modera-tori/ce su često „utjelovljenje” programa i trebali bi isticati ovu važnu povijesnu i aktualnu poveznicu.

Uzmite u obzir obrazovanje vršnjaka kao jedan od mnogih alata

Istinska zainteresiranost i entuzija-zam su važniji za moderatora/icu od sličnosti s grupom, no postoje i neke prednosti kod moderatora/ice s kojima se sudionici/e mogu lakše poistovjetiti i obrnuto. Npr. mladi muškarci osob-no bolje zna-ju što to znači odrastati kao dječak, a osoba različite rase mogla bi bolje razumjeti što to znači iskusiti rasizam u društvu kojim dominiraju bijele osobe.

Budite svjesni učinka koji ima rod moderatora/ice

Djelujemo u patrijarhalnom društvu. Muškarci odnosno žene nisu prirodno bolji u moderiranju, no rod je važan kada je u pitanju moderiranje, baš kao i u drugim društvenim interakcijama. Muški moderatori mogu biti uvjer-ljiviji kod muških sudionika (iako to nije zajamčeno), jer imaju iskustvo muževnosti „iz prve ruke” i mogu poslužiti kao primjer muškarca koji se bavi upravo rodnom ravnopravnošću. Istovremeno mogu iskusiti manje kritika ili verbalnog zlostavljanja kada govore o rodnoj ravnopravnosti dje-čacima i muškarcima, u usporedbi sa slučajevima kada je moderatorica žena. Međutim, puno organizacija uspješno radi isključivo sa moderatoricama kada su u pitanju i dječaci i djevojčice.

Naučite kako koristiti timove moderatora različitih rodova

Primjenom timova moderatora/ica koji se istovremeno sastoje i od muškara-ca i žena dobiva se prilika za zorno prikazivanje modela odnosa između rodova koji se temelji na uzajamnom poštovanju, čime se povećava razina odgovornosti prema ženama i namjer-no izazivaju rodni stereotipi kada su u pitanju voditelji/ice.

Općenito dokazi ukazuju na to da su različiti pristupi kada je u pitanju rod moderatora/ice jednostavno upra-vo takvi - različiti, ne nužno bolji ili lošiji u konačnici.

”Promjena je težak proces i svima nam je potrebno sigurno mjesto na kojem možemo početi s nama samima, prije nego što počnemo poticati promjene u drugima.

Uključivanje moderatora/ica volontera/ki

Dokazi ukazuju na to da pristupi kod kojih je voditelj/ica volonter/ka ili vršnjak/inja, u radu s muškarcima/dječacima na preispitivanju rodno uvjetovanog nasilja i neravnopravnosti, mogu biti vrlo učinkoviti, no sa sobom nose i rizike u pogledu učinkovitosti programa, kao i razlike u kvaliteti koje je teško kontrolirati (može se naići na fantastične, no isto tako i na dosta slabije volontere/ke), te fluktuacije volontera/ki (što istovremeno utječe na kvalitetu, ali i troškove).

S druge strane, programi koje vode volonteri/ke i vršnjaci/kinje isto tako sa sobom nose i potencijalne prednosti koje se teško mogu ostvariti pomoću drugih modela (tj. naglasak je na pouz-danosti i predanosti moderatora/ice).

Ne zaboravite na osnove

Moderatorima/cama je potrebna odre-đena osnovna činjenična (a dijelom i pravna) podloga u pitanjima rodne ravnopravnosti, rodno uvjetovanih normi i nasilja (sprečavanju istog).

I moderatorima/cama je potrebno sigurno mjesto

Iskrene osjetljive rasprave i razmišlja-nja o vlastitim stavovima ključni su za modatore/ice kako bi oni bili svjesni vlastitog položaja u neravnopravnom društvu te emocionalno stabilni u pogledu svoje predanosti. Promjena je težak proces i svima nam je potrebno sigurno mjesto na kojem možemo početi s nama samima, prije nego što počnemo poticati promjene u drugima.

Da bi se postalo dobrim moderatorom/icom, potrebna je praksa

Obuka je odličan način poučavanja moderatora/icce osnovama, no neke se stvari moraju naučiti kroz praksu i s vremenom. Osmislite načine na koje novi moderatori mogu učiti od isku-snijih moderatora/ica i vježbati prije samostalnog preuzimanja odgovornosti za čitavu radionicu, posebno ako im je i moderiranje već samo po sebi novo.

Poglavlje 6.

ODABIR CILJNE SKUPINE I PROSTORA

Pored osmišljavanja samog sadržaja radionice, vaš tim će trebati planirati i gdje, kada, s kime i koliko često će ih održavati. To može oduzeti puno vremena, no ako se dobro izvede, na taj se način poboljšava konačni rezultat za sve dionike.

”Očekivanja moraju biti u skladu s dostupnom količinom vremena. Jednokratna radionica u trajanju od tri sata nikada ne može biti dovoljna za poticanje stvaranja dubokih i trajnih promjena u normama, stavovima i ponašanju.

Grupe koje se sastoje od različitih rodova?

Podjelom grupa na dječake i djevojčice mogla bi se dodatno naglasiti rodna binarnost¹ jer se svi adolescenti ne osjećaju dovoljno samouvjereno da otvoreno govore o svom rodu sa svojim vršnjacima. Rad s miješanim grupama može pojačati učinak intervencije. Takav pristup može osigurati prilike za dječake da zaista čuju i bolje razumiju iskustva i gledišta djevojčica, potaknuti uzajamno razumijevanje i razvoj ideja u pogledu suradnje na promicanju rodne ravnopravnosti i promjena s obzirom na rodno nasilje.

Isto tako je moguće početi zajedno, zatim se podijeliti i ponovno spojiti - pri čemu različiti sastav grupe s obzirom na rod postaje svjestan dio intervencije. Bez obzira na vaš odabir, osigurajte da je vaša motivacija jasna.

¹ Ideja prema kojoj postoje dvije izričite i apsolutne kategorije muškarca/maskuliniteta i žene/feminiteta, zanemarujući mogućnost postojanja bilo kakvih drugih rodova

Samo dječaci?

S obzirom na postojeće norme i uko-riječene rodne neravnopravnosti, postoje potencijalni nedostaci kod rada s grupom različitih rodova. Postoji rizik da će djevojčice biti izložene seksističkom i pogrdom jeziku tijekom rasprava o rodu, ili da se dječaci neće osjećati dovoljno ugodno da istraže sva relevantna пита-ња iskreno i vjerodostojno.

Ako se odlučite održati radionicu samo za dječake, jako je važno da postoje i slične pozitivne aktivnosti i za djevojčice, za primjerice njihovo osnaživanje, ili druge intervencije namijenjene samo djevojčicama.

Gdje pronaći dječake (i djevojčice)?

Najlogičniji način dopiranja do dječaka je kroz organizacije gdje je aktivan veliki broj dječaka, kao što su škole, grupe mladih, sportski klubovi, organizacije u zajednici, vjerske skupine i festivali. Savjetujemo da ulažete u izgradnju iskrenog i uljudnog odnosa s potencijalnom organizacijom domaćinom.

Jesu li škole najbolje lokacije?

Postoje značajne prednosti i nedostaci kada je u pitanju održavanje radionica u školama.

Prednosti uključuju:

- › Mladi moraju biti tamo, čime se ostvaruje pristup dječacima koji možda inače ne bi sudjelovali.
- › Povezivanje radionica sa školskim nastavnim planom može osigurati relevantnost, aktualnost i usmjerenje
- › Aktivna podrška škole može pomoći kreirati zainteresiranost za radionice, kao i pomoći zadržati aktualnost i nakon njihovog održavanja (to se ujedno može odnositi i na neke druge lokacije održavanja radionice)

Nedostaci kod radionica koje se održavaju u školi mogle bi biti sljedeće:

- › Neki od sudionika/ca možda neće htjeti biti tamo i mogu ometati rad ili odbijati sudjelovati u aktivnostima. Čitava „atmosfera” mogla bi biti manje pozitivna nego što je to slučaj kod dobrovoljnog sudjelovanja.
- › Mogla bi biti prisutna i već ustaljena dinamika grupe u školi koja narušava poruke koje pokušavamo promicati. Za neke u grupi moglo bi biti riskantno zauzeti stav protiv rodnog nasilja i seksualnog uznemiravanja. (Ponovno, to se može odnositi i na druge lokacije.)

Izradite popis točaka ključnih za suradnju

Primjerenost održavanja radionice u nekom specifičnom okruženju treba se procijeniti od slučaja do slučaja. Kako bi donijeli dobru odluku o tome gdje i kada održati određenu radionicu (posebno kada je u pitanju nova agencija domaćin), korisno je imati kratki popis pitanja za procjenu primjerenosti. Pitanja za domaćina:

- › Ima li dostupne odgovarajuće prostore?
- › Nudi li obuku svojim stručnjacima/kinjama?
- › Može li osigurati sigurno i konstruktivno okruženje za moderatore/ice?
- › Nudi li odgovarajuće usporedne aktivnosti za djevojčice ako je radionica isključivo namijenjena dječacima?
- › Pristaje li uključiti se u davanje povratnih informacija o radionicama?
- › Želi li da se održi više od jedne radionice, što olakšava planiranje?

Važno je da sebi dozvolite – pa čak i da se potičete – na odbijanje zahtjeva za održavanja radionica ako procijenite da bi bile neučinkovite ili nesigurne za bilo kojeg sudionika ili dionika.

Promjena je proces i nema brzih rješenja

Očekivanja moraju biti u skladu s dostupnom količinom vremena. Jednokratna radionica u trajanju od tri sata nikada ne može biti dovoljna za stvaranje dubokih i trajnih promjena u normama, stavovima i ponašanju.

S druge strane, škole vam često mogu ponuditi tek 90 minuta s nekom grupom učenika/ca, pa čak i kratka radionica može poslužiti kao snažan temelj za promjene. Imajte na umu koji je vaš idealni scenarij i održite nekoliko radionica s istom grupom ako je moguće, no očekujte da ćete morati biti pragmatični. Upravljajte svojim očekivanjima i očekivanjima drugih ovisno o dostupnim okolnostima!

Poglavlje 7.

VREDNOVANJE VAŠEG PROGRAMA

Znamo da intervencije utječu na sudionike/ce, moderatore/ice i okolinu u kojoj žive. Praćenje i vrednovanje mogu nam pomoći saznati jesmo li postigli željeni učinak i prikupiti nove uvide kako bismo unaprijedili naš rad.

Vrednovanje skupa alata IMAGINE

U okviru projekta IMAGINE usredotočili smo se na neprestano poboljšavanje sadržaja radionice i njezine provedbe, kao i na osiguravanje toga da sudionici/e, voditelji/ce radionice i osoblje svi imaju priliku izraziti svoje mišljenje o svakoj radionici.

Sastavili smo tri upitnika. Jedan za sudionike/ce (većinom dječake u dobi od između 13 i 18 godina), jedan za vodi-telje/ice radionice (uglavnom volontere/ke), i jedan za učitelja/učiteljice ili nekoga na sličnoj poziciji. Angažirali smo i evaluatore/ice kao promatrače/ice na nekoliko radioni-ca¹.

Na temelju naših stečenih saznanja i prethodnog iskustva, imamo nekoliko preporuka za praćenje i vrednovanje rodno transformativnih programa za sprečavanje nasilja s moderatorima/cama volonterima/kama.

Zašto vrednovati?

Vrlo se često vrednovanje provodi jer je obvezno ili zato što dobro zvuči. Bez obzira na to imate li izbora ili ne, vrednovanje iziskuje puno resursa. Stoga se pobrinite da doprinosi vašim ciljevima. Praćenje i vrednovanje mogu na primjer doprinijeti razvoju metode, osiguravanju da se sudionici/e osjećaju poštovano tijekom radionice, ili da program ima željeni učinak na stavove i ponašanje. Odabir metode utjecat će na vrstu rezultata i informacija koje ćete u konačnici dobiti. Svakako osigurajte da su vam vaši ciljevi jasni pri osmišljavanju plana praćenja i vrednovanja.

Tko može obavljati vrednovanje?

Razmotrite koga uključiti u svoj rad na praćenju i vrednovanju. Preporučamo da vrednujete intervenciju iz perspektive sudionika/ca, moderatora/ica i organizacije domaćina (škole/centra za mlade). Ako je moguće i primjereno, možete angažirati i vanjske evaluatore/ice da prate neke od radionica. No u tom slučaju imajte na umu da takav element „nadgledanja” može utjecati na promjenu raspoloženja u prostoriji.

Vaš sigurni prostor nikada neće biti dovoljno siguran

Rijetko je moguće primiti izravne povratne informacije od svih sudionika/ca. Neki će izraziti svoje mišljenje tijekom radionice, no mnogima neće biti ugodno izraziti ono što stvarno osjećaju, doživljavaju i misle pred moderatorom/icom i ostatkom grupe. Preporučamo dodati neizravne načine prikupljanja povratnih informacija od sudionika. Npr. pomoću moderatora/ice, učitelja/učiteljice, voditelja/ce mladih i anonimnih upitnika.

Pitajte one koji su bili prisutni

Razgovarajte o očekivanjima i pitanjima koja brinu moderatora/ice prije održavanja radionice. Ponovno se vratite na ista pitanja nakon radionice.

Prijedlog za nekoliko pitanja koja se mogu postaviti moderatoru/ici:

- › Kakav je bio osjećaj voditi radionicu?
- › Koji je dio radionice dobro prošao?
- › Koji dio nije dobro prošao i zašto?
- › Što biste željeli napraviti drugačije idući put?

Ovo su vrlo jednostavna pitanja koja pomažu doći do vrlo konkretnog znanja o tome kako bi se radionica potencijalno mogla poboljšati. Ovo usmeno i/ili pismeno vrednovanje koje provode moderatori/ice isto tako može dati određeni uvid u povratne informacije sudionika/ca tijekom radionice. To se može dodatno unaprijediti tako da se moderatori zamole da uključe aktivnost davanja povratnih informacija tijekom same radionice.

” U okviru projekta IMAGINE bili smo kontinuirano usredotočeni na poboljšavanje sadržaja radionice, kao i njezinog održavanja.

Razgovarajte s onima koji dobro poznaju sudionike/ce

Usmene i/ili pismene povratne informacije od strane učitelja/učiteljica/voditelja/ica mladih mogu vam dati njihovo viđenje učinka i sliku toga kako su izgledale rasprave u grupi nakon radionice.

Upravljajte vlastitim očekivanjima u pogledu konačnog učinka

Održavanje poludnevne radionice podrazumijeva kompromis između kvalitete i količine. To se treba odraziti u očekivanjima. Smanjivanje učinka na izrazito površno mjerenja kao što su ostvareni brojevi i broj osoba koje su upoznate s pravnom definicijom silovanja moglo bi značiti podcjenjivanje sveukupnog potencijala. Očekivanje značajnih i trajnih promjena u ponašanju predstavlja rizik od razočaranja i zanemarivanja značajnih postignuća.

Jeste li napravili ono što se namjeravali?

Mjerite ono što očekujete vidjeti i/ili ono što trebate znati kako biste osigurali da „ne nanosite štetu” i da radite ono što govorite da radite.

Upravljajte vlastitim očekivanjima u pogledu podataka i analize

Ne oslanjajte se isključivo na ankete. Anonimni usporedivi podaci u velikim količinama vrlo su primamljivi i zanimljivi, no postoji puno pitanja u vezi s podacima kada se upitnici prikupljaju od mladih sudionika/ca. Provedba rigoroznog vrednovanja učinka vrlo je zahtjevan posao u smislu planiranja, pripreme, provedbe i analiziranja. Suzite svoje vrednovanje što je više moguće i usredotočite se na ono što je najvažnije za vašu intervenciju.

Budite sigurni da znate zbog čega postavljate određeno pitanje

Svakako provjerite znate li točno kako ćete upotrijebiti podatke koje prikupite pomoću pojedinog pitanja primjenjujete li ankete.

Istražite svoj nenamjerni učinak

Ponekad krajnji rezultat nije onaj koji smo očekivali. Kvalitativne metode vrednovanja, kao što su intervjui s otvorenim pitanjima, pomoći će vam istražiti utjecaj i doći do neočekivanih rezultata.

Uzmite u obzir i povratne informacije

Razmislite o mogućnosti primjene vježbi tijekom radionice koje služe vrednovanju i prikupljanju povratnih informacija (te nekako prikupite informacije na licu mjesta). Ne zaboravite: praćenje i vrednovanje podrazumijevaju ne samo prepoznavanje i zadovoljstvo onime što je dobro prošlo, već i prepoznavanje i mijenjanje onoga što bi se moglo unaprijediti.

¹ Pozivamo zainteresirane da pročitaju više o rezultatima u analizi koju je napravila Katrien van Der Heyden iz Nesma Consulting BVBA, zajedno s Richardom Langlaisom

The
IMAGINE
Toolkit

bogata kolekcija savjeta i intervencija
za angažiranje dječaka i mladih muškaraca
s ciljem sprečavanja seksualnog zlostavljanja i
seksualnog nasilja nad
ženama i djevojčicama.